

11

**Millî Mücadele
Döneminde
Nevşehir**

**Nevşehir
During
the National Struggle**

İbrahim Öztürk

Millî Mücadele Döneminde Nevşehir

*İbrahim Öztürk**

Özet

Tarih boyunca birçok medeniyetleri barındırmış olan Kapadokya ve çevresi XI. yüzyıldan itibaren Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Bu bölgede yer alan Muşkara da Sadrazam Damat İbrahim Paşa tarafından imar edilmiş ve adı Nevşehir olarak değiştirilmiştir. Osmanlı döneminde şehir Niğde Sancağı'na bağlı bir kazadır. Millî Mücadele döneminde de bu durum devam etmiştir. Mondros Mütarekesi sonrasında başlayan işgaller karşısında İstanbul Hükümeti'nin teslimiyetçi bir politika izlemesi üzerine ülke genelinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurularak, işgallere karşı protesto ve mitingler düzenlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesinden sonra bölgesel mücadele Millî Mücadele'ye dönüşmüştür. Bu süreçte Nevşehir ve çevresi işgale uğramasına rağmen Millî Mücadele içerisinde yer almıştır. Sivas Kongresi'ne Dellalzâde Hacı Osman Efendi Nevşehir delegesi olarak katılmıştır. Nevşehirli Millî Mücadele'ye maddi destek sağlamış, ayrıca Batı ve Güney cephesinde fiilen savaşmışlardır.

Anahtar Kelimeler

Nevşehir, Millî Mücadele, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Hacı Bektaş-ı Veli Dergahı, Cemaleddin Çelebi

* Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, iozturk[at]ohu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0431-9433

Nevşehir During the National Struggle

Abstract

Cappadocia and its surroundings, which has hosted many civilizations throughout history, it has been under Seljuk rule since the 11th century. Muşkara, located in this region, was reconstructed by Grand Vizier Damat İbrahim Pasha and its name was changed to Nevşehir. During the Ottoman period, the city was a district of Sanjak of Niğde. This situation continued during the National Struggle period. As the Istanbul Government followed a capitulating policy in the face of the invasions that started after the Mudros Agreement, protests and public demonstration were organized against the occupations by establishing Association for Defence of Rights across the country. After Mustafa Kemal Pasha went to Anatolia, the regional struggle turned into the National Struggle. In this process, although Nevşehir and its surroundings were not occupied, they took part in the National Struggle. Dellalzade Hacı Osman Efendi attended the Sivas Congress as a Nevşehir delegate. The people of Nevşehir provided financial support to the National Struggle and fought on the Western and Southern Fronts.

Keywords

Nevşehir, National Struggle, Defense of Law Society, Hacı Bektaş-ı Veli Lodge, Cemaleddin Çelebi

1. Giriş

Nevşehir İç Anadolu Bölgesi'nde bulunup Acıgöl, Avanos, Derinkuyu, Gülşehir, Hacıbektaş, Kozaklı ve Ürgüp ilçelerinden oluşmaktadır. İlin doğusunda Kayseri, batısında Aksaray, güneyinde Niğde, kuzeyinde ise Yozgat bulunmaktadır.¹ Dünyanın en eski medeniyet merkezlerinden birisi olan Kapadokya Bölgesi sınırları içinde yer aldığından, birçok farklı uygarlığın hâkimiyeti altına girmiş, bundan dolayı bölgenin adı, egemenlik merkezine göre birkaç kez değişmiştir.² 1067 yılında Sultan Alparslan'ın komutanlarından Emir Afşin Bey Kapadokya Bölgesi'ni fethetmiş ve bölgede Türk hâkimiyeti başlamıştır.³ 1727 yılında Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın imar faaliyetleri sonrası şehre "Yeni Kurulan Şehir" manasında "Nevşehir" adı verilmiştir. Bu dönemde yapılan bazı diplomatik yazışmalara bakıldığında "Nevşehir-i Dilara" adının da kullanıldığı görülmektedir. 1730'larda Nevşehir'in nüfusu birkaç bine ulaşmış ve kasaba haline gelmiştir. 1840'taki idari düzenlemelerde Niğde Sancağı'na bağlı kaza statüsündedir. 1924 yılındaki idari yapılanmada Niğde'ye bağlı bir ilçe merkezidir.⁴ 1954 yılında yapılan idari değişikliklerde Nevşehir kaza statüsünden vilayet statüsüne dönüştürülmüştür.⁵

2. Mondros Mütarekesi Sonrasında Anadolu'da Yaşanan İşgaller ve Nevşehir'de Azınlıkların Faaliyetleri

Atatürk'ün *Nutuk*'ta ifade ettiğine göre, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından memleketin genel durumu özetle şu şekildedir. Osmanlı orduları dağıtılmış, silah ve cephaneleri ellerinden alınmış, savaş gücünden yoksun bir hale getirilmiştir. İtilaf devletleri birer bahaneyle İstanbul, Adana, Urfa, Maraş, Gaziantep, Antalya, Konya, Merzifon ve Samsun gibi stratejik yerleri işgal etmişlerdir. Kendileri anlaşmanın hükümlerine uymadıkları gibi memleketin her tarafında Hristiyan azınlıklar gizli veya açıktan açığa özel emellerini gerçekleştirmeye ve devleti bir an önce çökertmeye çalışmaktadır. Durumun dehşet ve korkunçluğu karşısında her yerde, her bölgede

¹ Nevşehir ilinin en eski adı Nyssa'dır. Nyssa'nın merkezinin Nevşehir ya da Nar kasabası olduğu düşünülmektedir. İlhan Şahin, "Nevşehir", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul: 2007, s. 65-67. Nevşehir çevresinde tarihi süreçte Asur Ticaret Kolonileri, Hititler, Geç Hititler, Persler, Helen İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Türkiye Selçuklu Devleti, Karamanoğulları Beyliği ve Osmanlı Devleti hüküm sürmüştür. Şemseddin Günaltay, *Yakın Şark IV, Romalılar Zamanında Kapadokya, Pont ve Artaksiat Kırallıkları*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s. 277-278.

² Ayrıntılı bilgi için bakınız. Nevzat Topal, "Seyyahların Gözüyle Avanos ve Çevresi", *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, III (2014), s. 101-111.

³ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1996, s. 19. 1071 Malazgirt Muharebesi'nin ardından Bizans köy ve kasabalarına karşı bir denge unsuru olarak "Taras, Karlı, Karsadur, Kulbak, Caruk, Cuk, Çungarya, Keş, Kaş, Bayıl, Bayındır, Kongur, Büdüz, Kıyan, Özbek, Erbek, Babai ve Yuğu Boyları", Nyssa (Nevşehir) ve Göreme'ye yerleşmişlerdir. Bu tarihten sonra yöredeki Bizans köyleri ve kasabalarına karşı bir denge unsuru olarak "Gören, Nar ve Muşkara" adlarında yeni Türk köyleri kurulmuştur. *Meydan Larousse*, C. 14, İstanbul: Sabah Gazetesi Yayınları, 1992, s. 476.

⁴ Şahin, "Nevşehir", s. 64.

⁵ Bu husustaki gelişmeler için bkz. Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C. XII, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 111.

birtakım kimseler tarafından kurtuluş çareleri düşünölmeye başlanmıştır. Bu düşünce ile yapılan teşebbüsler birtakım bölgesel kuruluşları doğurmuştur. Padişah ve hükümeti; hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmüyorken farkında olmadığı halde başsız kalmış olan millet, karanlıklar ve belirsizlikler içinde olup bitecekleri beklemekte, felaketin dehşet ve ağırlığını kavramaya çalışmaktadır. Durumun farkına varanlar, buldukları çevreye göre kendilerince kurtuluş çaresi saydıkları tedbirlere başvurmuştur. Bir kesime göre, kurtuluş çaresi ararken İtilaf devletlerine karşı düşmanca tavır alınmayacak, sonra padişah ve halifeye canla başla bağlı ve sadık kalmak temel şart olacaktır. Bunlar, İngiliz koruması ya da Amerikan mandası istemektedirler. Bunların dışında bir de bölgesel kurtuluş çarelerine başvuran, kendi başlarını kurtarmaya çalışan, irili ufaklı direniş grupları oluşmuştur. Tüm bu oluşumların dışında Mustafa Kemal Paşa ise; millî egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız bağımsız, yeni bir Türk devleti kurmak amacıyla, "Ya istiklal ya ölüm!" parolasıyla ortaya çıkmıştır. Ona göre: "Türk'ün haysiyeti ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir."⁶

İtilaf devletlerinin Anadolu'daki işgallerinin en önemli nedenlerinden birisi de sömürgecilik faaliyetleri ve Anadolu'nun zengin doğal kaynaklarıdır. Döneminin İngiliz ve Fransız gazetelerine göre Ergani'deki bakır, Karahisar'daki kurşun ve çinko, İzmir ve Çanakkale'deki altın madenleri, Karadeniz'in kıyısındaki kömür madenleri, Van ve Nevşehir'deki kaya tuzu rezervleri işgalciler tarafından bilinmektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin yeraltı kaynakları İtilaf devletlerinin sanayilerinin hammadde gereksinimini karşılamak için son derece değerlidir.⁷

Millî Mücadele'nin ilk döneminde en çok mesele çıkaranların başında azınlıklar gelmektedir. Özellikle işgal güçleri ile iş birliği yapan Rum ve Ermenilerin yıkıcı faaliyetleri Ankara Hükümeti ile Tetkik Heyeti Amirlikleri tarafından yakından takip edilmiştir. Örneğin Kastamonu Tetkik Heyeti Amirliği'ne 5 Nisan 1921'de gönderilen yazıda, Müdafaa-i Meşrutîye adlı muzır (zararlı) ve müsella (silahlı) bir Rum teşkilatının aralarında Ürgüp'ün de bulunduğu birçok Anadolu şehrinde faaliyette bulunduğu ihbar edilmiştir.⁸

Mondros Mütarekesi sonrasında Nevşehir'de azınlıklar ile Millî Mücadele karşıtlarının engelleyici çalışmalar yaptıkları dönemin görgü şahitlerinin anlatımlarında görölmektedir. Mütareke döneminde 5-6 yaşlarında küçük bir çocuk olan eski Sağlık Bakanlarından Nevşehirli Salih Ragıp Ünör'in hatıralarına göre, işgal döneminde Nevşehir'in üst kısımlarında Rumlar oturmuştur. Rumlar Nevşehir'in ticarî hayatı yanında sağlık yaşamında da etkin rol oynamaktadırlar. Bu noktada Nevşehir'in sosyal

⁶ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2002, s. 7-9, 13-18.

⁷ İzzet Öztoprak, *Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, s. 36-37.

⁸ Hamit Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tetkik Heyeti Amirlikleri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993, s. 7-8.

hayatına yön vermektedirler. Halk alışveriş için Rum esnafın dükkânlarına gitmekte ve hasta olduklarında da Rum doktor ve eczacılarından yararlanmaktadır. O dönemlerde hizmet veren sağlıkçılardan bazıları Doktor Daniel Efendi, Eczacı Andinyadis, Dişçi Hacı Pavli'dir.⁹

Şehir hayatında etkin olan Rumlar ve din adamları millî cemiyetlerin aleyhinde faaliyetlerde bulunmuş; halkı tedirgin etmiş ve de baskı altında tutmuşlardır. Amaçlarına ulaşabilmek için yerli işbirlikçiler de bulan Rumlar, bu hainler aracılığıyla camilere topladıkları mütedeyyin Müslümanlara, ayetleri de istismar ederek propaganda yapmışlardır. Örneğin Ürgüp Müftüsü okuduğu bir Ayet-i Kerime'nin ardından, "Allah'a itaat, Peygamber'e itaat, ulu'l-emre itaat hepsi birdir. Ulu'l-emr, Padişahımız Efendimiz başında olmak üzere, Heyet-i Vükeladır. Mukadderatımızı onlar tayin edecektir. Tevekkül ile bizlere dua etmek düşer. Buradaki ayaklanmalar padişahımıza karşı isyan demektir." demek suretiyle, Millî Mücadele yanlılarını hedef göstermiştir.¹⁰

Mondros Mütarekesi'nden sonra azınlıklar Anadolu'da ideallerini gerçekleştirmek için faaliyetlere girişmişlerdir. İşgalcilerle iş birliği yaparak Kuvâ-yı Milliye aleyhinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Nevşehir bölgesinde Ermeni Katolik Papaz Ohannes, yapmış olduğu propagandalarda Ankara Hükümeti için, "Bu hükümet kâğıt hükümeti, paçavra hükümeti, Fransa hükümetine kurban olunuz." demiştir. Papazın bu söz ve propagandalarına karşı, ilk başta halk tepki vermediği gibi bazı Türkler de onunla iş birliğine girişmişlerdir. Nevşehir eski kaymakamı Nedim Bey, papazla görüşenlerdendir. Papaz Ohannes ile iş birliği yapanlardan Sefer-zâde Şevket Millî Mücadele karşıtı Yozgat'taki Çapanoğulları ile iş birliği yapmıştır.¹¹

Mustafa Kemal Paşa, 21 Şubat 1920'de Felah-ı Vatan Grubu'ndan Rauf Bey'e ve Erzurum'da Kazım Karabekir Paşa'ya gönderdiği telgrafta şunları söylemiştir: "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin şeklini değiştirmeye yetkili olacak kongrenin akdi, nizamnamenin sonuncu maddesi gereğince Millet Meclisi'nin tam bir emniyet ve serbesti içinde teşri vazifesini yaptığının meclisçe teyidinde bağlıdır. Heyet-i Temsiliye'nin, genel teşkilâtın başında barışa kadar şeklini muhafaza etmesi lüzumu, bütün arkadaşların tensip ve ısrarı üzerine kabul edilmiştir. Hâlbuki hükümetin teşvik ettiği muhalif gazetelerin hücumları, senatonun açık taarruzları, hükümetin tutumu ve özellikle sadrazamın bildirisi ve Millet Meclisi'nde Kuvâ-yı Milliye'nin meşru olmayışını alkışlattıran nutuklar, kamuoyunu Millî Teşkilât aleyhine çevirmekte ve Heyet-i Temsiliye'yi zor duruma sokmaktadır. Diğer taraftan Zeynel Abidin, Hoca Sabri, Sait Molla gibi kimselerin padişahın isteğine uyarak Kuvâ-yı Milliye'yi düşürmek maksadıyla

⁹ Ragıp Üner, "Millî Mücadele'de Nevşehir", *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2/5 (Haziran 2006), s. 6-7. Bu makale ilk kez aynı başlıkla *Hayat Tarih Mecmuası*'nın Mart 1975 tarihli 3. sayısında yayınlanmıştır.

¹⁰ Eftal Şükrü Batmaz, *Cepheden Cepheye Esaretten Esarete Ürgüplü Mustafa Fevzi Taşer'in Hatıraları*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, s. 130, 132.

¹¹ Hamit Pehlivanlı, *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askerî Polis Teşkilâtı*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992, s. 135.

her yerde vücuda getirmeye çalıştıkları Teali-i İslâm Cemiyeti adı altındaki tertiplerle Millî Teşkilât'a karşı fiilen taarruzlara başlamışlardır. Başlıcaları Niğde ve Nevşehir'de olmak üzere; "Ayın on dokuzunda Millet Meclisi açıldı, padişahımız Millî Teşkilâtı istemiyor" gibi sözlerle halkı açık toplantılara ve gösterilere sevk etmeleridir. Bu hâl, sadrazamın bildirisini alan bazı memurlarca da teşvik edilmiştir. Bu hadisenin Konya ve diğer yerlere yayılması ihtimali uzak değildir."¹²

Nevşehir'de zararlı olan Teali-i İslam Cemiyeti şubesi dönemin Nevşehir Kaymakamı Nedim Bey tarafından kurulmuştur.¹³

3. İşgallere ve Azınlıkların Taşkınlıklarına Karşı Nevşehir ve Çevresinde İlk Tepkiler

Millî Mücadele döneminde Nevşehir, Niğde Sancağı'na bağlı bir kaza olup, askerî olarak da 12. Kolordu'ya bağlı 11. Tümen'in denetimindeydi.¹⁴ 14 Ekim 1919'da 11. Tümen karargâhı, topçu alayı ve bağlı birlikleri Niğde'de konuşlandırıldığı için Nevşehir ile birlikte Ulukışla, Kayseri, Develi, Tomarza, Yahyalı ve Bereketli de 11.Tümen'in sorumluluk alanındaydı.¹⁵ 1922 yılı Harp Encümeni raporlarına göre İç Anadolu'da toplanan ve cepheye gönderilecek olan malzemelerin taşınmasında Nevşehir nakliye araçları destek sağlamıştı.¹⁶

Ragıp Üner'in naklettiğine göre, mütareke döneminde Türk askeri; tek tüfek, filinta, çifte, Yunan Kırmacı, ya da Martin denilen silahlarla donatılmıştı. Askerin ayaklarında çarık, bazısında lapçın, çizme eskisi ya da karavle denilen arkası basık postal bulunmaktaydı. Kaput bezinden dikilmiş torbalarında diş kesmez, su ile ıslatılarak yenilen kuru peksimet vardı. Torbalarında ise buğdayın saç üstünde kavrulmuş hali olan "kavurga" bulunmaktaydı. Süvari birliklerinin durumu ise yürekler acıydı. Atların açıklıktan karınları çökmüş, yürüme gücü kalmamıştı. Ayrıca atlar eğersiz, üzengisiz ve gemsizdi.¹⁷

Müftü Tevfik Efendi'nin riyasetinde örgütlenen Nevşehirli, Kuvâ-yı Milliye'ye önemli katkılarda bulunmuşlardı. Reji Memuru Saçlı Zeki Bey, Tatarzade Hacı Bey, Telgrafçı Nuri Bey, İzmirlinin Hüseyin Efendi, Paklacının Halil Efendi, Hacı Yusuf'un Hazım Efendi, Komiser Ali Rıza Bey, Tahsildar Sadık Efendi, Bankacı Osman Efendi, Emlak Memuru Hacı Efendi, Mazlum'un İbrahim Efendi, Nalbant-zâde Muhittin Efendi, Parmaksız Mehmet

¹² *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi*, C. II, Kısım 2, 3. Baskı, Ankara: Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı, 1999, s. 197-198. Teali-i İslam Cemiyeti'nin Niğde ve Nevşehir'de kuruluşuna dair bakınız, Hamdi Doğan, "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 49 (Bahar 2012), s. 61.

¹³ Yücel Özkaya, "Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler", *AAMD*, IV/10 (Kasım 1987), s. 179; Hülya Özkan, *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele Karşıtı Faaliyetleri (4 Mart 1919-16 Ekim 1920)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994, s. 93.

¹⁴ Doğan, "Nevşehir", s. 59.

¹⁵ *Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi*, C. IV, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, 2009, s. 151.

¹⁶ *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, 62/130 (Ocak 2013), s. 20.

¹⁷ Ragıp Üner, s. 6-7.

Efendi, Paklacının Rıza Efendi, Giritlinin Ali Efendi ve Müskiratçı Hamdi Bey teşkilatlanmanın önde gelen isimlerindendi. Direnişi örgütlemek ile yetinmemişler, çoğu Adana'ya gidip Pozantı'da Fransız ve Ermenilerle savaşmışlar, düşmanın püskürtülmesinde rol oynamışlardı.¹⁸ Müftü Süleyman Efendi de Millî Mücadele'ye destek veren din adamlarındandı.¹⁹

16 Mayıs 1919 tarihinde, Nevşehir Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi'nden Sadaret makamına çekilen telgrafta; Wilson Prensiplerine dayanarak Paris Barış Konferansı'nda tecelli edecek adalete karşı çıkmış, Anadolu'nun ruhunu teşkil eden İzmir ve çevresinin Yunanistan'a verilmesinin Türklerin hissiyatına kastetmek manasına geldiği ifade edilmiştir. Telgrafın devamı şöyledir: "Bu durum, masum insanların kanının akmasından, hak ve adaletin ortadan kalkmasından başka bir sonuç vermeyecektir. Millî hukukun temin ve muhafazası için canımızı feda edeceğimizin bilinmesini, İtilaf devletleri nezdinde hak ve hukukun düzenlenmesi için insani teşebbüslerin yapılmasını istirham ederiz."²⁰ Aynı gün Nevşehir Müdafaa-i Vatanîye Heyet-i Milliyesi tarafından Sadaret makamına çekilen başka bir telgrafta işgallere karşı direniş kararı yinelenmiştir: "Vatanınızın can damarını teşkil eden İzmir'imizin Wilson Prensiplerine aykırı olarak Yunanlar tarafından işgali haberi hepimizin kalbini yaraladı. Hepimiz meşru hukukumuzun korunması için her türlü fedakârlığı yapmaya yemin ettik. Sizin de bu konuda fedakârlığınızı bekler, fedakârlığa hazır olduğumuzu bildiririz."²¹

16 Mayıs 1919'da Ürgüp Belediye Reisi Tahsin, Müftü Mustafa, eşraftan Mehmet ve Halil tarafından, Sadaret makamına gönderilen diğer bir telgrafta ise; Türk ve İslâm memleketi olan İzmir'in Yunanistan'a ilhakının büyük bir üzüntüyle haber alındığı, İzmir'in Osmanlı idaresinde kalmasının Düvel-i Muazzamadan istendiği ifade edilmiştir.²²

24 Mayıs 1919 tarihinde Ürgüp Belediye Reisi Tahsin, ulemadan Hamid, Abdullah, Müftü Mustafa, eşraftan İzzet, Müderris Mustafa Kemal, Müderris Mehmed Tevfik, eşraftan Mehmed Sadık, Mehmed Fevzi, Hasan Halil ve Ahmet'in Sadaret makamına çektikleri telgrafta da İzmir'de Yunanlıların yaptığı katliam ve yağmalar, Müslümanların katledilmesi ve yaralıların feryat-figanları anlatılmış ve şöyle denilmiştir: "Buna hangi vicdan tahammül eder? Eğer bütün Müslümanların yok edilmesi isteniliyorsa bu bir yere toplanıp yapılabilir. Buna sadece Türkler değil kimse tahammül edemez. Biz Ürgüp halkı da fecayiye görmektense ölmeyi tercih ederiz. İzmir'in bu elim hadiseden kurtarılmasını sabırsızlıkla bekliyoruz."²³

¹⁸ Ragıp Üner, s. 6-7.

¹⁹ Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadele'de Din Adamları I*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007, s. 25.

²⁰ Doğan, "Nevşehir", s. 63.

²¹ Doğan, "Nevşehir", s. 63.

²² Doğan, "Nevşehir", s. 64.

²³ Doğan, "Nevşehir", s. 64.

1 Eylül 1921 günü Ürgüp Müdafaa-i Milliye Reisi Kaymakam Nedim Bey'in Büyük Millet Meclisi'ne gönderdiği telgrafa göre Ürgüp Belediye Dairesi önünde büyük bir miting yapılmış, Misak-ı Milli'nin gerçekleşmesi için dua edilmiştir.²⁴ Aynı günlerde Süleyman Çakıroğlu ve Mustafa Fevzi Paşa önderliğinde İhtiyat Zabıtları Cemiyeti Ürgüp Şubesi açılmıştır. Bu cemiyet Mustafa Kemal Paşa'nın davetiyle Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne iltihak etmiştir. Daha sonra Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi adını alan cemiyet, Ürgüp'ü idari taksimatta sekize ayırmıştır. "Başbuğ, İşbaşı ve İşçi" adlarıyla teşkil edilen çeteler, Ürgüp'te azınlıklara karşı emniyeti ve asayişini sağlamıştır. İstanbul Hükümeti'ne bağlı Kaymakam Halit Bey ve Umumi Meclis Azası Naim Efendi, cemiyetin çalışmalarına engel olmaya çalışmıştır. Jandarma Kumandanı Mülazım Nuri Bey ise Millî Mücadele'ye destek vermiştir.²⁵

Eski Şeyhülislam Hayri Efendi 3 Nisan 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgrafta, II. İnönü Zaferi'ni tebrik etmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 5 Nisan 1921'de gönderdiği cevabi telgrafta şöyle demiştir: "Teşekkür eder ve pek yakın bir gelecekte millî gayemizin elde edilmesine mazhar buyurmasını Allah'ın lütfundan temenni ederim efendim."²⁶

20 Ağustos 1921'de, Nevşehir ahalisi namına Nevşehir Belediye Reisi İzzet Bey, 25 Ağustos 1921'de Avanos ahalisi adına Müftü Ahmet, Müdafaa-i Hukuk Reisi Ali, Belediye Reis Vekili Şakir ve Müdafaa-i Hukuk azasından Mustafa Bey, 27 Ağustos 1921'de Ürgüp ahalisi adına Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Reisi Kaymakam Nedim Bey, kaza ahalisi namına Belediye Reisi Halil Bey, 28 Ağustos 1921'de Arapsun ahalisi adına Arapsun Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi Hüseyin İrfan Bey ve Belediye Reisi Mustafa Bey, 10 Eylül 1921'de Hacıbektaş Müdürü Halit Bey Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve Mustafa Kemal Paşa'ya, Sakarya Savaşı sırasında Nevşehir ve çevresinin mitinglerle verdiği desteklerini ve dualarını içeren telgraflar çekmişlerdir.²⁷

Sakarya Zaferi'nin ardından 14 Eylül 1921'de Nevşehir Belediye Reisi İzzet Bey ve Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüsnü Bey, 18 Eylül 1921'de Arapsun Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti namına Hüseyin İrfan Bey ve Belediye Reisi Mustafa Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne tebrik telgrafları çekmişlerdir. 28 Mart 1922'de Nevşehir Belediye Reisi İzzet Bey, Müdafaa-i Hukuk Reisi Hüsnü ve Müftü İsmail Hakkı Bey tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi riyasetine bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta özetle, Sakarya Zaferi'nin ardından İtilaf devletleri tarafından gelen yeni barış teklifinin Misak-ı Milli'yi tatmin ve meşru hakları temin etmediğini, bu yüzden teklifin ret ve protesto edilmesi kanaatini arz etmişlerdir.²⁸

²⁴ Haluk Selvi-Bülent Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yay., 2013, s. 27.

²⁵ Eftal Şükrü Batmaz, s. 130-132.

²⁶ Selvi-Cırık, *Telgraflar*, s. 309.

²⁷ Selvi-Cırık, *Telgraflar*, s. 310-313

²⁸ Selvi-Cırık, *Telgraflar*, s. 313-314.

21 Eylül 1921 Perşembe günü Nevşehir’de yeni askerler cepheye sevk edilmiş, sancak-ı şerif altında hararetli konuşmalar yapılmış ve ordu için araç ve para bağışlarında bulunulmuştur.²⁹ Ayrıca Nevşehir ve Ürgüp’ten cephelere kuru üzüm, kayısı ve zerdali kurusu gönderilmiştir.³⁰ Nevşehir Kaymakamı Cevdet Bey’in 1 Eylül 1921’de Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine gönderdiği telgrafa göre; Nevşehir tüccarlarından Cafer Efendi-zâde Hayrullah Efendi, Hilal-i Ahmer’e 500 lira, Alacaşarlı Mustafa Ağa 20 lira, marangoz Durmuş Ağa atsız bir araba, Hanımlar Cemiyeti ve erkekler ise bir miktar para ve 17 top kaput bezi hediye etmişlerdir. Ayrıca bütün kazalardan orduya 7 bin kat çamaşır gönderilmiştir.³¹

29 Temmuz 1922’de çıkan *Anadolu’da Ortodoks Sadası* adlı derginin ikinci sayısında yayınlanan, Kayseri’de toplanan Ortodoks cemaatleri vekillerinin, Fener Rum Patrikhanesi’nin faaliyetlerini reddeden ve lanetleyen kararının altında; Nevşehir, Arapsun (Gülşehir), Ürgüp, Niğde, Antalya, Zonguldak, Kayseri, Konya, Silifke, Develi, Bünyan, Fethiye, Giresun, Samsun, Kastamonu, Trabzon, Karahisarışarki, Alaiye, Tosya, İncesu, Akşehir, Talas, Tavalısun, Sellenorek, Gümüşhacıköy ve İnebolulu Hristiyan delegelerin imzası vardır. 2 Eylül 1922 Cumartesi günü Nevşehir’e gelen Türk Ortodoksları Kongresi Umumi Katibi, dostluk ve birlik duyguları içeren bir konferans vermiştir.³²

4. Nevşehir ve Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı’nın Millî Mücadeleye Katkıları

Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı, Millî Mücadele için mühim bir merkezdi. Çünkü bütün Anadolu’da 3-4 milyondan daha fazla nüfusa sahip olan Alevilerin bağlı buldukları kanaat önderleri Çelebi Cemaleddin Efendi ve Dede Postu Vekili (postnişin) Niyazi Salih Baba, Hacıbektaş karyesinde oturmaktaydı. Her ne kadar sayıları milyonlara varan Alevi-Bektaşiler tarafsız bir vaziyette görünse de, Çelebi’nin ve Dede Postu Vekili’nin emir ve iradesine tabi olduklarından dolayı bu iki önder ile görüşmek, onları Millî Mücadele tarafına çekmek gerekliydi.³³

Bu kutsal mekân, yalnızca Millî Mücadele’nin komuta kademesinin değil, aynı zamanda işgal güçlerinin de dikkatini çekmişti. İngiliz istihbaratı, 9 Ocak 1920 tarihinde Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı hakkında bir rapor hazırlamıştı. “İstanbul’daki İngiliz-Fransız Mülkiyetine Karşı Protesto Telgraflarının Alındığı Türk Şehirlerinin Listesi” başlıklı bu raporda; Tekke Reisi Cemalettin Efendi ile Millî Müdafaa Cemiyeti ve aynı zamanda Belediye Başkanı Halil Bey’in Millî Mücadele yanlısı oldukları rapor edilmişti.³⁴

²⁹ Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV, (Açıklamalı Kronoloji)*, Ankara: Tarih Kurumu Basımevi, 1996, s. 22.

³⁰ Mehmet Kaplan vd, *Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal II*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981, s. 807.

³¹ Selvi-Cırık, *Telgraflar*, s. 312.

³² Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı*, s. 553, 623.

³³ Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber*, C. 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997, s. 490.

³⁴ Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992, s. 347.

Millî Mücadele'nin komuta kademesinden dergâha ilk ziyaret 11-12 Aralık gecesi Ali Fuat (Cebesoy) Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir. Cebesoy, geceyi Cemalettin Çelebi'nin misafiri olarak geçirmiştir. Hacı Bektaş'ın kabrini ziyaret ettiği sırada Niyazi Baba ve diğer babalarla da görüşmüştür. Böylelikle, Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın birkaç aydır çevirdiği entrikalar boşa çıkarılmıştır. Dergâh, millî davaya sadakatini ispat ederken, Cemalettin Çelebi bütün samimiyetiyle Ali Fuat Paşa'ya, "Paşam, millî birliğe ve teşkilata elimden gelebilen bütün maddi ve manevi yardımı yapacağım" sözünü vermiştir. Çelebi, sonuna kadar sözünde durmuştur.³⁵

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Sivas'tan Hacı Bektaş'a intikali oldukça meşakkatli olmuştur. Heyet, 19 Aralık 1919 gecesi Kayseri civarında soğuktan donma tehlikesi geçirmiş, soğukta ve karda bir kurt hücumuna maruz kalmamak için Yüzbaşı Bedri Bey makineli tüfeği ile nöbet beklemiştir. Yolculuk esnasında otomobilin birkaç kez lastiği patlamış, şoförün ifadesine göre yedek iç lastik kalmadığı için lastiğin içerisine paçavralar yerleştirilerek hareket edilmiştir. Umumiyetle Kuvâ-yı Milliyeci, fedakâr ve vatansever Kayserililerin yardımı ve misafirperverlikleri ile gece atlatılmış ve 21 Aralık günü Hacıbektaş'a hareket edilmiştir.

Heyette Rauf Bey (Orbay), Mazhar Müfit Bey (Kansu), Rüstem Bey (Alfred Bilinsky), Hüsrev Bey (Gerede) ve Yüzbaşı Bedri Bey bulunmaktaydı.³⁶ Dergâhta heyeti karşılayanlar arasında ise Kiler Evi Babası ve Postnişin Vekili Niyazi Salih Baba, Çelebi Cemalettin Efendi, Aşevi Babası Zeynel Baba, Ekmek Evi Babası Hacı Kerim Baba, Mihman Evi Babası Muhtar Baba, At Evi Babası Fevzi Baba, Dedebağı Babası Arslan Baba, Hanbağı Babası Şükrü Baba ve Balım Evi Babası Japon Hasan Baba yer aldı.³⁷

Mustafa Kemal Paşa, Çelebi Cemalettin Efendi'den Kuvâ-yı Milliye'ye taraftar olduğuna dair söz alınca, heyetin Hacıbektaş'a gidiş maksadı da hâsıl olmuştur. Çelebi Efendi, hemen vaziyeti kavramış, adamlarına gerekli talimatı vereceğini vaat etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın vaziyet ve Millî Mücadele'nin amacı hakkında verdiği ayrıntı Çelebi'nin dikkatini çekmiştir. Hatta Çelebi, daha da ileri giderek Cumhuriyet taraftarlığını belli ettiyse de, Mustafa Kemal Paşa, zamanı olmayan bu mühim mesele için müspet veya menfi bir cevap vermemiş, tedbirli bir surette müzakereyi idare etmiştir. Yapılan görüşmelerde, Cemalettin Efendi'nin Cumhuriyet taraftarı, Salih Baba'nın ise hür fikirli ve ileri bir zat olduğu anlaşılmıştır. Ertesi gün Hacı Bektaş türbesi ziyaret edilmiş ve Salih Niyazi Baba'nın öğle yemeği davetine icabet edilmiştir. Salih Baba, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına önce türbeyi ve dergâhı gezdirmiştir. Meydan Evi denilen mahalde, yere küçük ve alçak bir masanın üzerine konulan büyük bir sininin etrafına meclis kurulmuştur. Mükellef bir sofrada "Can" denilen müritler hizmetkârlık yapmışlardır.³⁸ Böylelikle bu "Kutlu Dergâh" Millî Mücadele'ye fiilen katılmıştır.

³⁵ Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953, s. 263.

³⁶ Kansu, *Atatürk'le Beraber*, s. 490, 492.

³⁷ Faruk Güçlü, *Neşehir Yazıları II*, İstanbul: Gülmat Matbaası, 2020, s. 97.

³⁸ Kansu, *Atatürk'le Beraber*, s. 492, 494.

Mustafa Kemal Paşa, 26 Eylül 1919'da Hacibektaş Dergâhı Postnişini Cemalettin Efendi'ye,³⁹ 12 Ekim 1919'da Postnişin Vekili ve Türbedarı Salih Niyazi Baba'ya,⁴⁰ 22 Mart 1920'de ise Cemalettin Efendi, Salih Niyazi Baba ve dergâhın diğer mensuplarına Millî Mücadele'ye vermiş oldukları maddi ve manevi desteklerden ötürü teşekkür telgrafları göndermiştir.⁴¹ Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği Temsilciler Kurulu Başkanı sıfatıyla 2 Ocak 1920'de Hacibektaş'ta Çelebi Cemalettin Efendiye çektiği telgrafta şunları ifade etmiştir: "Seyahatimizdeki müşahedat ve tetkikatımız, bizlere, Cenab-ı Hâfız-ı Hakiki'nin inayet-i rabbanisiyle tecelli eden millî birliğimizin müstenit olduğu teşkilât-ı milliyenin taazzuv etmiş ve mukadderat-ı millet ve memleketi tahlis için, bihakkın şayan-ı istinat bir kuvvet ve kudret haline gelmiş olduğunu, maaşşükran gösterdi. Vaziyet-i hariciye, bu millî azim ve vahdet sayesinde, Erzurum ve Sivas Kongresi esasatı dairesinde, menafi-i mülk ü millete müsait bir şekle girmiştir. Mukaddes vahdet ve azm ü imanımıza istinaden mütalebat-ı meşruamızın temini gününe kadar, kemal-i sebat ile çalışılması ve bu beyanatımızdan, köylülere kadar milletin dahi haberdar kılınması tamimden rica olunur. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına Mustafa Kemal."⁴²

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı 23 Nisan 1920 Cuma günü, Hacı Bayram-ı Veli Camii'nde kılınan öğle namazının ve diğer dini ve geleneksel törenlerin ardından, Büyük Millet Meclisi'nde Şeyh Mazlum Baba, Cemalettin Çelebi ve Abdülhalim Çelebi gibi birçok tarikat temsilcisi de yer almıştır.⁴³ 2 Kasım 1920'de Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Dergâh-ı Şerifi Postnişini ve Türbedarı Salih Niyazi Baba, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgrafta, Kazım Paşa'nın komutasında Kars'ın Ermenilerden kurtuluşunu tebrik etmiş ve Kuvâ-yı Milliye'nin zaferi için babaların ve dervişlerin dualarını iletmiştir.⁴⁴

9 Eylül 1921 günü, Zafertepe'den gelen iyi haberler ve Sakarya cephesine yeni askerlerin sevki şerefine Ankara'da şenlikler yapılmış, dükkânlar kapatılarak çarşı bayraklarla donatılmış, davul, kudüm ve askeri mızıkça çalınmıştır. Hacı Bayram'da kurbanlar kesilmiş, buradan Sancak-ı Şerif alınarak Namazgâh'a gidilmiştir. Yolda dervişler ilahiler okumuş, Aydın Mebusu Hoca Esad Efendi, "cihat" hakkında bir konuşma yapmıştır. Namazdan sonra zafer için Tanrı'ya yakarılmış, Tunalı Hilmi Bey şiir okumuştur. Marşlar ve kasideler söylenerek şehirde bir yürüyüş yapılmıştır. Benzer şekilde Hacibektaş'tan da babalar ve dervişlerin orduya selam ve güven bildiren telgrafları ulaşmıştır. 23

³⁹ Doğan, "Nevşehir", s. 61.

⁴⁰ Doğan, "Nevşehir", s. 61.

⁴¹ Doğan, "Nevşehir", s. 61.

⁴² Kemal Atatürk, *Nutuk Cilt: I, 1919-1920* (Onuncu Basılış), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970, s. 332-333. Sadeleştirilmiş metni için bkz. Mustafa Onar, *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995, s. 344-345.

⁴³ Haşim Erdoğan, "Hacı Bektaş Veli Dergâhının Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele Dönemindeki Tutumu ve Mustafa Kemal Paşa ile İlişkileri", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı, Aralık 2021, s. 202.

⁴⁴ *Selvi-Cırık, Telgraflar*, s. 309.

Ağustos'ta başlayıp 22 gün 22 gece süren Sakarya Muharebesi, 13 Eylül Salı günü Türk ordusunun zaferi ile sonuçlanmıştır. 23 Eylül Cuma günü Müttefik Devletler İşgal Kuvvetleri Kumandanı General Harrington, hükümetinin çağrısı üzerine İstanbul'dan İngiltere'ye hareket ederken, Anadolu'da Hacibektaş, Beyazıt, Çarşamba, Zile, Bolu, Safranbolu, İnebolu, Gümüşhacıköy, Erbaa ve Çankırı'da zafer şenlikleri düzenlenmiştir.⁴⁵

Nevşehir ve çevresinin Millî Mücadeleye farklı bir katkısı da Büyük Millet Meclisi'ne karşı Yozgat'ta çıkan Çapanoğlu İsyanı'nın önlenmesi hususunda olmuştur.⁴⁶

Tarihi kaynaklara göre Nevşehir ve çevresi, gerek Osmanlı Devleti'nin son döneminde emperyalistlere karşı verilen I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de, gerekse de Cumhuriyet döneminde terörle mücadele kapsamında vatan savunmasında sayısız şehit vermiştir. Bu şehitlerin bazılarının adları Millî Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan *Şehitlerimiz* adlı çalışmada belirtilmiştir.

Şehitlerimiz adlı esere göre Nevşehir, İstiklâl Savaşı'nda Garp (Batı) cephesinde 47, Şark (Doğu) cephesinde 4 ve cephesi belli olmayan 2 şehit olmak üzere 53 şehit vermiştir.⁴⁷ Nevşehir şehitlerinin mensubu buldukları yerleşim birimleri Millî Savunma Bakanlığı'nın verilerinde belirtilmiş olup, köyü ya da beldesi verilmeyen şehitler Nevşehir merkez ilçeye izafe edilmiştir.⁴⁸ Bu çalışmanın dışında şehitlerimiz hakkında bilgi alabileceğimiz bir başka önemli kaynak; orijinalleri Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nde bulunan *Vefayata Mahsus Vukuat Defterleri*'dir. Bu belgelerde cephelerde şehit olmadığı için Millî Savunma Bakanlığı arşivlerinde bulunmayan, hastanelerde şehit olmuş askerlerimizin bilgilerine erişilebilmektedir. Buna göre *Arapsun (Gülşehir) Vefayata Mahsus Vukuat Defteri*'ne baktığımızda toplam 42 asker tedavi gördükleri hastanelerde şehit olmuşlardır. Bu iki kaynağa göre Millî Mücadele'de şehit olan toplam Nevşehirli asker sayısı 95 olup, diğer ilçelere ait defterler araştırıldığında bu sayının daha da artması kaçınılmazdır.⁴⁹ Bu konuda Abdullah Tuncer Gürbüz tarafından hazırlanan kapsamlı bir çalışmada, Millî Mücadele'de şehit olan Nevşehirliilerin toplam sayısı 218 olarak belirtilmiştir.⁵⁰

⁴⁵ Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı*, s. 39,71.

⁴⁶ *Türk İstiklâl Harbi Ayaklanmalar*, C. VI, Ankara: Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1974, s. 147, 149-150.

⁴⁷ Millî Mücadele'de şehit olan Nevşehirliilerin isim bilgileri ve listesi için bkz. Hamdi Doğan, "Millî Mücadeleye Nevşehirliilerin Katkıları ve Millî Mücadele'nin Nevşehir Kamuoyundaki Yansımaları", *Nevşehir'in Tarihi Yolculuğu*, Ed. İlyas Gökhan, Nevşehir: 2015, s. 189-229.

⁴⁸ Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül, *93 Harbi'nden Kıbrıs Barış Harekâtı'na Nevşehirli Şehitler*, Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi, 2016, s. 143-144.

⁴⁹ Cuma Bilgi, *Arapsun'dan Şehadete Yürüyenler*, İstanbul: Kitaphane Yayınları, 2012, s. 112.

⁵⁰ Abdullah Tuncer Gürbüz, "Nevşehir'in Kurtuluş Savaşı'ndaki Şehitleri", *Geçmişten Geleceğe Nevşehir*, 5/13 (Temmuz 2010), s. 66.

5. Millî Mücadele’de Nevşehirli Devlet Adamları

5.1. Ahmet Hakkı (Sütekin) Paşa

Albay Battalağa-zâde Mehmet Abidin Bey’in oğlu olan Ahmet Hakkı Paşa 1867 yılında Göreme (Maccan/Avcılar) köyünde doğmuştur. İlk ve orta tahsilini babasının görev yeri olan Bağdat’ta tamamlamış, 1 Ağustos 1884’te Harbiye Mektebi’ne başlamıştır. 1912’de tümgeneralliğe terfi eden Sütekin, 18 Mayıs 1915’te emekliye ayrılarak Nevşehir’e dönmüştür.⁵¹ 1920 yılında, Türkiye Büyük Millet Meclisi 1. Dönem Niğde Mebusu olarak görev yapmıştır. Millî Mücadele döneminde, Harp Komisyonu kararıyla ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetim için memur edilmiş, Aksaray’da Batı cephesinin iaşesini sağlamak için oluşturulan Zahire Alma ve Gönderme Komisyonu ve Askerlik Şubeleri Muamelat Denetim Memurluğu görevlerinde bulunmuştur. 1922 yılında Amasya, 1923 yılında ise El Cezire istiklal mahkemelerinde üye olarak görev yapmıştır. 22 Nisan 1925 tarih ve 144 sayılı karar ile “kırmızı-yeşil şeritli istiklal madalyası” ile ödüllendirilmiştir.⁵²

Sütekin, ölümünden önce tüm mal varlığını Türk Hava Kurumu’na bağışlamış, 1923’te “Nevşehir adında bir uçak” alınmasını sağlamıştır. Nevşehir’de Türk Ocağı, Kızılay ve Türk Hava Kurumu başkanlıklarında da bulunan Sütekin, 1935 yılında Nevşehir Halkevi’ni açmıştır. Hasan Emmi Türbesi yanında medfundur.⁵³

5.2. Mehmet Atâullâh/Ata (Atay) Bey

1882’de Nevşehir’de doğan Mehmet Ata Bey, Maraş mutasarrıfı iken Son Osmanlı Mebuslar Meclisi için yapılan seçimlerde Niğde mebusu olmuştur. 16 Mart 1920’de İstanbul, İtilaf devletleri tarafından işgal edilince Heyet-i Temsiliye’nin çağrısına uyarak Ankara’ya gelmiştir. 3 Temmuz 1920’de, TBMM genel kurulunda Niğde mebusu olarak bulunan Mehmet Ata Bey, 13 Aralık 1920’de Meclis Divan Katipliğine seçilmiştir. 14 Temmuz 1920’de, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinde görev yapmak üzere memur edilmiştir. Mecliste çeşitli komisyonlarda çalışmış, 21 Nisan 1921’de Dâhiliye Vekili (iç işleri bakanı) olmuştur. 26 Ocak 1922’de ise Harp Encümeni’nin aldığı karar gereği ordu geri hizmetinde gözetim ve yardım amacıyla kurulan meclis heyetinde görev yapmıştır.⁵⁴

Mehmet Ata Bey, 1 Ocak 1931’de vefat edince Başbakan İsmet İnönü TBMM’de yaptığı konuşmada, “Efendim; muhterem arkadaşımızın hatırasını tazizen üç dakika sükût edilmesini rica ederim.” demiş ve mecliste Mehmet Ata Bey’in hatırasına üç dakika sükût edilmiştir.⁵⁵

⁵¹ Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 18.

⁵² Doğan, “Nevşehir”, s. 67.

⁵³ Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 19-20.

⁵⁴ Doğan, “Nevşehir”, s. 66-67; Ayrıca bkz. Gülin Öztürk, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Nevşehirli Niğde Mebusu Ata Bey”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri (16-19 Kasım 2011)*, 3(3), 289-311.

⁵⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, 3. Dönem, 24. Cilt, 4. İçtima, 26 Ocak 1931, s. 53.

5.3. Ordinaryüs Profesör Doktor Hasan Fehmi Efendi

Parmaksızoğlu Hüseyin Efendi'nin oğlu Hasan Fehmi Efendi, 1870 yılında Nevşehir'de doğmuştur. Beyazıt Medresesi'nde fıkıh müderrisliği ve müftülük görevlerinde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında İstanbul Hükümeti ile fikir ayrılığına düşmüş, 1919 yılında Ankara'ya yerleşmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geldiğinde Hükümet Konağı önünde Nevşehirli Hasan Fehmi Efendi tarafından edilen dualarla, geniş bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. İstanbul Müftüsü Dürrizâde Mustafa Efendi tarafından Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları için hazırlanan fetvaya karşı, "Ankara Fetvası" olarak bilinen ve Kuvâ-yı Milliye'yi meşru ilan eden fetvayı, "Ankara Medresesi Müderrisi" sıfatıyla Hasan Fehmi Efendi tasdik etmiştir.⁵⁶ Bu yönüyle Hasan Fehmi Efendi, Ankara Müftüsü Rıfat Börekçi ile beraber Millî Mücadele'nin kaderine yön veren din adamlarından birisidir.

5.4. Sivas Kongresi Delegatesi Dellalzâde Hacı Osman (Öğüt) Efendi

Dellalzade Hacı Osman (Öğüt) Efendi, 1868 yılında Nevşehir'de doğmuştur. Babası Mahmut Efendi, annesi Meryem Hanım'dır. Medrese eğitimini Nevşehir'de tamamlamış, bir müddet İzmir'de vaizlik yaptıktan sonra Nevşehir Rüştîye Mektebi'nde muallimlik yapmıştır.⁵⁷ Millî Mücadele sırasında, tüm yararlı cemiyetlerin "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adıyla bir çatı altında birleştiği Sivas Kongresi'ne katılan 33 üyeden birisi, Nevşehir delegatesi Dellâlzade Hacı Osman Efendi'dir.⁵⁸

Sivas'a, bir yaylı araba ile pastırma sandıkları arasında gizlenerek Kayseri üzerinden ulaşmıştır. Kongre sonrası Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı direktifler doğrultusunda Nevşehir ve çevresinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubelerinin açılmasında öncülük etmiştir.⁵⁹ Soyadı Kanunu'ndan sonra "Öğüt" soyadını almıştır. 12 Temmuz 1950 tarihinde, 82 yaşında vefat eden Hacı Osman Efendi Nevşehir Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁶⁰

6. Sonuç

Tarih boyunca Kapadokya bölgesinin önemli yerleşim merkezlerinden olan Nevşehir, Mondros Mütarekesi sonrası işgal edilmeyen yerlerden biri olmasına rağmen Millî Mücadele tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Nevşehir'in Millî Mücadele'ye ilk desteği, Rumların Millî Cemiyetler ile Kuvâ-yı Milliye aleyhine propaganda yapmalarını ve halkı Millî Mücadele'ye karşı yönlendirmelerini engelleme girişimleri ile başlamıştır. Nevşehir halkı, dönemin kaymakamının papazlarla görüşmesini ve Çapanoğullarına verilen desteğin önünü kesmek içinde çaba sarf etmiştir. İşgallere karşı protesto ve mitingler düzenleyerek Anadolu'daki haksız işgal girişimlerine tepki göstermiştir.

⁵⁶ Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 34-35.

⁵⁷ Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 3.

⁵⁸ *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi*, s. 464.

⁵⁹ Doğan, *Millî Mücadeleye Nevşehirliilerin Katkıları*, s. 191.

⁶⁰ Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 38-39.

Millî Mücadele döneminde Nevşehir, 12. Kolordu'ya bağlı 11. Tümen'in denetimi altındadır. Konumundan kaynaklı olarak halk, cephelere askerî teçhizat nakil işlemleri yapmış ve yaralı askerler için gerek para gerekse de malzeme tedarikini gerçekleştirmiştir. Nevşehir'in önde gelen isimleri Millî Mücadele'ye destek vermek amacıyla bölgede teşkilatlanma başlatmışlar, ayrıca Nevşehir'e yakın Fransız işgali altında bulunan Pozantı'ya giderek burada Fransızlara karşı savaşmışlardır. Ayrıca Nevşehir'de önemli bir merkez olan Hacı Bektaş-ı Veli Dergahı'nın da Millî Mücadele'ye desteği son derece önemlidir.

Nevşehir halkı Mili Mücadele ruhunu benimsemiş ve vatan savunmasında elinden gelen çabayı göstermiştir. Millî Mücadele'ye tereddütsüz destek veren Nevşehir, yapmış olduğu katkılar ile bağımsızlık mücadelesinin bir parçası olmuştur.

Kaynaklar / References

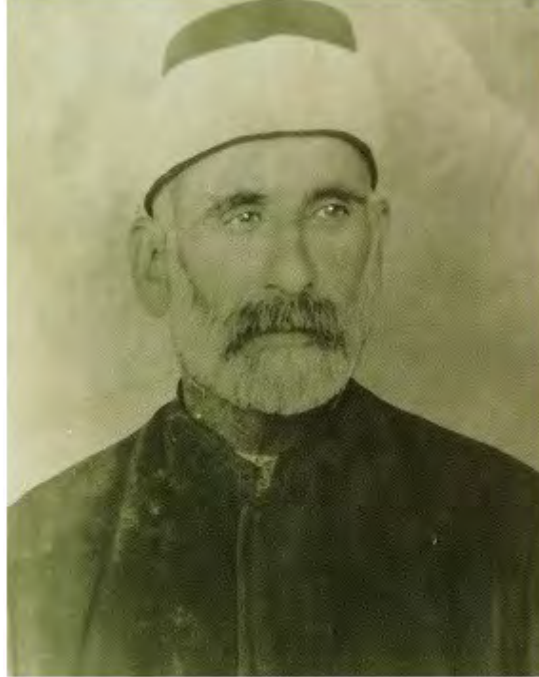
- Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, 62/130 (Ocak 2013).
- Atatürk, Kemal. *Nutuk Cilt: I, 1919-1920* (Onuncu Basılış). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2002.
- Batmaz, Eftal Şükrü. *Cepheden Cepheye Esaretten Esarete Ürgüplü Mustafa Fevzi Taşer'in Hatıraları*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Bilgi, Cuma. *Arapsun'dan Şehadete Yürüyenler*. İstanbul: Kitaphane Yayınları, 2012.
- Cebesoy, Ali Fuat. *Millî Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat, 1953.
- Doğan, Hamdi. "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 49 (Bahar 2012): 57-74.
- Doğan, Hamdi. "Millî Mücadeleye Nevşehirliilerin Katkıları ve Millî Mücadele'nin Nevşehir Kamuoyundaki Yansımaları". *Nevşehir'in Tarihi Yolculuğu*. Nevşehir (2015): 189-229.
- Erdoğan, Haşim. "Hacı Bektaş Veli Dergâhının Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele Dönemindeki Tutumu ve Mustafa Kemal Paşa ile İlişkileri". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*. Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı. (Aralık 2021): 197-207.
- Güçlü, Faruk. *Nevşehir Yazıları II*. İstanbul: Gülmat Matbaası, 2020.
- Günaltay, Şemseddin. *Yakın Şark IV, Romalılar Zamanında Kapadokya, Pont ve Artaksiat Kırallıkları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.
- Gürbüz, Abdullah Tuncer. "Nevşehir'in Kurtuluş Savaşı'ndaki Şehitleri". *Geçmişten Geleceğe Nevşehir*. 13 (Temmuz 2010): 46-68.
- Kansu, Mazhar Müfit. *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. C. 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997.
- Kaplan, Mehmet vd. *Devrin Yazarlarının Kalemile Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal II*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.
- Kılıç, Filiz. Bülbül, Tuncay. *93 Harbi'nden Kıbrıs Barış Harekâtı'na Nevşehirli Şehitler*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi, 2016.
- Meydan Larousse. Büyük Lügat ve Ansiklopedi*. C. 14. İstanbul: Sabah Gazetesi Yay., 1992.
- Onar, Mustafa. *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1995.
- Özkan, Hülya. *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele Karşıtı Faaliyetleri (4 Mart 1919-16 Ekim 1920)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994.
- Özkaya, Yücel. "Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler". *AAMD*. IV/10 (Kasım 1987): 139-186.
- Öztoprak, İzzet. *Türk ve Batı Kamuoyunda Millî Mücadele*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Öztürk, Gülin. "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Nevşehirli Niğde Mebusu Ata Bey". *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*. 16-19 Kasım 2011. C. 3: 289-311.

- Pehlivanlı, Hamit. *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askerî Polis Teşkilâtı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992.
- Pehlivanlı, Hamit. *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Amirlikleri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993.
- Sarıhan, Zeki. *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji)*. Ankara: Tarih Kurumu Basımevi, 1996.
- Sarıkoçuncu, Ali. *Millî Mücadele'de Din Adamları I*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Selvi, Haluk. Cırık, Bülent. *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*. Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2013.
- Şahin, İlhan. "Nevşehir". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 33. İstanbul: 2007.
- Şaşmaz, Musa. *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*. C. XII. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Şimşir, Bilal N. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*. C. I. Nisan 1919-Mart 1920. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.
- TBMM Tutanak Dergisi*, 3. Dönem, 24. Cilt, 4. İçtima, 26 Ocak 1931.
- Topal, Nevzat. "Seyyahların Gözüyle Avanos ve Çevresi", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*. III (2014): 101-111.
- Turan, Osman. *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1996.
- Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi*. C. II. Ankara: Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., 1999.
- Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi*. C. IV. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Türk İstiklal Harbi İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)*. C. VI. Ankara: Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, 1974.
- Üner, Ragıp. "Millî Mücadele'de Nevşehir". *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları Dergisi*. 5 (Haziran 2006): 6-7.

EK 1-2. Mehmet Atâullâh/Ata (Atay) Bey, Ahmet Hakkı (Sütekin) Paşa

EK 3. Sivas Kongresi Delegatesi Dellalzâde Hacı Osman (Öğüt) Efendi

EK 4. Mustafa Kemal Paşa, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiş ve Nevşehirli Hasan Fehmi Efendi tarafından Türkçe dua ile karşılanmıştır.⁶¹

EK 5. Miralay Abidin Bey Oğlu Hakkı Paşa'nın Niğde Mebusu Olarak Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Gittiğine Dair Mülahazat.

ملاحظات	امضای	ملکتی و ملکدہ کی مفصل آدرسی	آقروہ تاریخ مواضی	تاریخ مجلس	دار انتخابی	سی	مسلک و وظیفہ	صنف	بدرین اسمی	مبوتک اسمی
		میرالای ابیدین بے	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸
		میرالای ابیدین بے	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸
		میرالای ابیدین بے	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸
		میرالای ابیدین بے	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸
		میرالای ابیدین بے	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸	۱۲۸۸

یوکک برماہیت تارخیدہی حائر بولان ببولک مات مجلسی اعضای محترمہ مسلک تاریخہ ۱۲۸۸ ہجری پر برکدر اولوق اوزدہ سجاہرینک جمع و تنظیمتہ مجلس دیوان ریاستی قرار و برمشقہ . اشیو بدوئک الاملی ایلماخاتہ مخصوصہ اما دخی وضع اولتوق مذکور سبلہ اساس اولوق اوزدہ بانکبارتہ اعطالی صریحودن .

⁶¹ Faruk Güçlü, *Nevşehir Yazıları*, s. 35.

Yazar Hakkında / About Author

**Doç. Dr. İbrahim ÖZTÜRK | Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi |
iozturk[at]ohu.edu.tr | ORCID.0000-0003-0431-9433**

13.09.1966 tarihinde Niğde’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Niğde’de tamamladı. Lisans eğitimini 1983-1987 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü’nde; yüksek lisansını “Niğde Sancağı’nın İdari ve Demografik Yapısı (1868-1923)” isimli tezi ile 1995 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Doktorasını 2002 yılında “Atatürk Döneminde Alman Bilim Adamlarının Üniversitelerimizde İstidamı Türk Bilim ve Kültür Hayatına Etkileri” isimli tezi ile Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. 1993-2000 yılları arasında Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2000-2003 yılları arasında Niğde Üniversitesi Bor Meslek Yüksek Okulu’nda öğretim görevlisi oldu. 2003 yılında Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde Yardımcı Doçent olarak göreve başladı. 21.06.2019 tarihinde Atatürk İlkeleri ve Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalında Doçent unvanı aldı. Halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yayınlanmış çok sayıda kitabı ve makalesi bulunmaktadır.

**Assoc. Prof. Dr. İbrahim ÖZTÜRK | Niğde Ömer Halisdemir University |
iozturk[at]ohu.edu.tr | ORCID.0000-0003-0431-9433**

Born on 13.09.1966 in Niğde, he completed his primary, secondary and high school education in Niğde. He completed his undergraduate education at Selçuk University, Faculty of Education, Department of History Teaching between 1983-1987 and his master's degree at Erciyes University Institute of Social Sciences in 1995 with his thesis titled "Administrative and Demographic Structure of Niğde Sancağı (1868-1923)". He completed his doctorate in Niğde University Institute of Social Sciences in 2002 with his thesis titled "The Effects of German Scientists in Atatürk's Period on Turkish Scientific and Cultural Life". Between 1993 and 2000, he worked as a research assistant at Niğde University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History. Between 2000 and 2003, he worked as a lecturer at Niğde University Bor Vocational High School. In 2003, he started to work as an Assistant Professor at Niğde University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History. On 21.06.2019, he received the title of Associate Professor in the Department of Atatürk's Principles and History of the Republic. He is still working as a faculty member at the same university. He has many published books and articles.

